

O B W I E S Z C Z E N I E

O D

KOMMISSYI EDUKACYI NARODOWEY

WZGLĘDEM NAPISANIA KSIĄZEK ELEMENTARNYCH

D O S Z K O Ł W O I E W O D Z K I C H.

Kommissya Edukacyi Narodowej oczekując dokładney na żądania swoje odpowiedzi, widzi się w powinności podać *Publico*, naydokładnieysze tychże opisanie. Y w tym zamierzeniu, ninieysze obwieszczenie podzieliwszy na ogólnieysze artykuły, w ciągu onych szczególnieysze swoje wyklada zamyśli. Przeto każdy biorący się do pisania Elementarney Książki, następujące artykuły bacznie czytać, y uważnie do roboty swojej słosować, iest obowiązany.

A R T Y K U Ł I.

Co się ma rozumieć przez Szkoły Woiewodzkie.

Nie co inszego przez Szkoły Woiewodzkie bierze Kommissya Edukacyi, tylko Szkoły od niej do Edukacyi publiczney po Woiewodztwach wyznaczone, w ktorych Młodzież wprawiona w dobre obyczaje, y ćwiczona w użytecznych naukach będzie; tym nayszczególniey końcem, aby wychodząc z tychże Szkół, znaydowała się zdolną do wszelkich stanów, y do dalszych nauk tym-

)a(

że

że stanom właściwzych. * Co samo uczyni Młodzież Narodową, nayzdadniczą służyć Ojczyźnie.

A R T Y K U Ł II.

Ktore Nauki w Szkołach Woiewodzkich: będą dawane ?

NAuki istotne, y wiadomości wszystkim stanom y w każdym czasie potrzebne, ktore człowieka y obywatela kierować powinny w szukaniu y pozyskaniu dobra Ojczyzny, y własnego szczęścia, te nauki są następujące.

1. Nauka Chrześcianańska.
2. Nauka Moralna.
3. Historya dzieiow ludzkich.
4. Historya naturalna.
5. Matematyka.
6. Fizyka.
7. Mechanika.
8. Logika.
9. Polski y Łaciński ięzyk.
10. Uwagi nad Wymową y Poezyą.

ARTY-

* Nauki właściwsze każdemu stanowi, iako to duchownemu, żołnierskiemu, prawnemu, statystycznemu, skarbowemu, &c. dawane będą *in Universitatibus*, uregulować się w czasie mających; do ktorych to nauk, podług powołania y obrania swego Młodzież udawać się będzie mogła, po zakończonych Szkołach Woiewodzkich.

Art: III.

Układ Nauk y porządku między niemi, w Szkołach Woiewodzkich, dla piszących Książski Elementarne.

Nauki przez wszystkie Klasy stopniami prowadzone.

Nauki szczególne każdej Klasy.

NAUKA CHRZEŚCIANSKA. NAUKA MORALNA. (1)						
KLASSA I. (2)	KLASSA II.	KLASSA III.	KLASSA IV.	KLASSA V.	KLASSA VI.	KLASSA VII.
JĘZYK ŁACIŃSKI.	JĘZYK ŁACIŃSKI.	JĘZYK ŁACIŃSKI. (3)	GEOMETRYA.	FIZYKA.	LOGIKA.	PRAWO.
Arytmetyka. Historia z Geografią. Wiadomości o zwierzętach, ptactwie y rybach.	Arytmetyka. Historia z Geografią. Tychże wiadomości kontynuacja.	Geometrya. Historia z Geografią. (4) Wiadomości o rzeczach kopalnych.	Wiadomości Ogrodniczej roboty.	Algebra. Wiadomości o Rolnictwie.	MECHANIKA HIDRAULIKA. Wiadomości o człowieku względem zachowania zdrowia.	Retoryka Poetyka. Wiadomości o naukach, sztukach, y rzemiosłach.

- (1) Czytającego tę Tablicę ostrzega się, że Nauka Chrześcijańska przez trzy pierwsze Klasy w Szkole, przez cztery następujące będzie dawana w Kościele; oraz że Nauka Moralna na Prawie natury zasadzona, stopniami prowadzona, zakończy się na Prawie Politycznym, na Prawie Narodow y wiadomości Prawa Polskiego.
- (2) Uczniowie w pierwszej Klasie, znajdować się będą w dziesiątym *circa* roku wieku swego, w drugiej, w jedenastym, y tak daley: to jednak Rodzicom wolności nieodbierze prędszego lub późniejszego dzieci swoich oddawania do Szkoł.
- (3) Z nauką języka Łacińskiego w trzech pierwszych Klassach szczególnie dawana, w następujących kontynuowana, w ostatniej przy Retoryce powtórzoną, nierozdzielnie złączona będzie nauka języka Polskiego. Dawane będą w Szkołach Języki zagraniczne podług możności, na które osobny w czasie swoim wydział regulament.
- (4) Nauka dzieiow ludzkich z Geografią, w pierwszych trzech Klassach od Nauczycielow dawana, w następujących czytaniu prywatnemu przy dozorze publicznym zostawiona będzie.
- NB. Nauki, które w rocznym ciągu po Klassach, dłużej nad inne zabawić mają Uczniow, większymi literami są wyrażone.

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, which is mostly illegible due to fading and bleed-through.

[Illegible]	[Illegible]	[Illegible]	[Illegible]	[Illegible]	[Illegible]	[Illegible]
[Illegible]	[Illegible]	[Illegible]	[Illegible]	[Illegible]	[Illegible]	[Illegible]
[Illegible]	[Illegible]	[Illegible]	[Illegible]	[Illegible]	[Illegible]	[Illegible]

[Illegible handwritten text block]

(1)

[Illegible handwritten text block]

[Illegible handwritten text block]

[Illegible handwritten text block]

A R T Y K U Ł III.

Jakim porządkiem też nauki poydą ?

Okazuje to Tablica przyłączona, *Układu Nauk w Szkołach Woiewodzkich.*

A R T Y K U Ł IV.

Do których nauk przez obwieśzczenie żądaię się Książki Elementarne ?

Kommissya Edukacyi zleciwszy wybranym od siebie Osobom, z udzieleniem dokładnym żądań swoich, napisanie Książek Elementarnych do nauk Chrześciańskich, do nauk Moralnych, do Historji dzieciow, do Języka Polskiego y Łacińskiego, Książki o człowicku względem zachowania zdrowia; żąda teraz, ogłasza-
jąc wolną w Polfcze y w obcych Kraiach konkurrencyą, ułożenia Elementarnych Książek, do Historji naturalney, do Fizyki, do Arytmetyki, Algebry, Geometrii, do Mechaniki, do Logiki, do Wymowy y Poezyi, według następujących Artykułow.

A R T Y K U Ł V.

Wyłożenie Nauk, w których będą pisane Książki Elementarne przez konkurrencyą, y czego w tychże naukach y Książkach żąda Kommissya, krotki opis.

1. **K**siążka Elementarna Matematyki: zamknie w sobie Arytmetykę całą, Algebrę, Geometrią (Euklidesa trybem dowodzenia) z Libellacyą, kończącą się in Trigonometria plana. Arytmetyka dawana będzie przy innych naukach, we dwóch pierwszych

wszystch Klasykach, Uczniom dziesięciu lub jedenastu lat wieku. Do Arytmetyki przyłożyć należy dobrane wzory pisania porządnego Rejestrow domowych, ekonomicznych y kupieckich.

Algebra przestanie na tym, co jest potrzebnego do rezolwowania Problematów w ekwacyach pierwszego y drugiego stopnia. Dawana będzie przy innych naukach, w piątej Klasyce Uczniom około czternaštu lat wieku.

2. *Książka Elementarna Historji Naturalney*: zamknie w sobie krotkie opisanie zwierząt, ptaków, y ryb, osobliwie w Polszcze się znajdujących. Ta część Historji naturalney dawana będzie w pierwszej y drugiej Klasyce, przy innych naukach Uczniom dziesięciu lub jedenastu lat wieku. Dla trzeciej Klasy Uczniow Historja naturalna zawierać ma najpotrzebniejszye wiadomości o rzeczach kopalnych, mianowicie Kraiowych.

3. *Książka Elementarna o Gospodarstwie*; zamknie *naprzod* całą robotę Ogrodniczą względem zioł, iarzyń, drzew, zwłaszcza owocowych; procz tego przyda użyteczne wiadomości o drzewach leśnych, krzewinach, ziołach potrzebie zdrowia służących, zawsze pryncypalniej Kraiowych. Zamknie *powtorę* Gospodarstwo polowe czyli Rolnictwo, wykładając same pewne, użyteczne y praktyczne wiadomości, do Polskiego Kraiu stosowane; podając y opisując modele znaczniejszych narzędziow rolnicznych. Pierwsza część dawana będzie przy innych naukach, w czwartej Klasyce trzynastu lub czternaštu lat wieku: druga w piątej Uczniom rokiem starszym.

4. *Książka Elementarna Fizyki*: zamknie *naprzod* Fizykę ogólną o wła-

o własnościach rzeczy materialnych: *pentore*, o czterech Elementach, z wyłożeniem ile się do pożytku codziennego ściąga. ią. * Gdzie należy y można, trzeba będzie do takowej Fizyki, Fizykę experimentalną przyłączyć; lecz z tą ostrożnością, aby wytknięte experimenta, można było albo pokazać Uczniom w potocznych dziełach natury, y ręki ludzkiej, albo też przez nayprościeysze y takowe maszyny, ktoreby każdy bez nakładu sam sobie, dla doświadczenia mógł sporządzić.

Nauka ta dawana będzie przy innych naukach, w piątey Klasse dla Uczniow czternaštu lub piętnaštu lat wieku.

Tenże Autor, co Fizykę pisze, wyłożywszy w niej *Principia* Mechaniki y Hidrauliki, aplikować ie będzie do Maschin, a tych prostych, naypospolitszych, y w codziennym używaniu naypierwszych. Takowa Mechanika służyć będzie szostey Klasse przy innych naukach, Uczniom piętnaštu lub szesnastu lat.

5. *Książka Elementarna Logiki*: zamknie uwagi na władze y działaniu duszy, oraz uwagi y przestrogi około udzielania drugim myśli swoich przez słowa. Nauka Logiki dawana będzie w szostey Klasse, Uczniom piętnaštu lub szesnastu lat, po ustawicznym wprawieniu ich w praktyczną Logikę, to jest, w rozsądne używanie rozumu.
6. *Książka Elementarna o Wymowie y Poczyi*; naykrocey wyłoży z obserwacyi dzieł tego rodzaju, nayrozsądnieysze y naypotrzebnieysze

* Gdzie Autor Geometryczną iaką propozycyą przystosować zechce do Fizyki, proszony iest, aby ią podług porządku Euklidesa cytował.

bniejsze uwagi y przestrogi : poda o sobliwie rady Nauczycielowi postępowania sobie w tey nauce z Uczniami , y wprawienia ich w wymowę.

Artykuł kompozycyi (w Polskim ięzyku) y czytania Autorow , naydokładniey traktować ma. Ta nauka dawana będzie przy innych , w ostatniey Klafie Uczniom lat szesnastu lub siedmnaftu.

7. *Książka Elementarna , wiadomości potrzebniejsze nauk , umiejętności kunsztow , rzemioł &c.* uczyni krotki opis tychże nauk kunsztow &c. z przyłączeniem najlepszych Autorow w każdym ich gatunku. Ta nauka dana będzie w siódmej Klafie , w wieku iak wyżey , przy inszych naukach.

A R T Y K U Ł VI.

Przestrogi potrzebne do pisania wszystkich Książek Elementarnych.

1. **A** By zawsze mieć przed oczyma ten iedyny nauk y Książ cel , pożyteczność w życiu , y społkowaniu ludzkim. Instrukcyja częścią y pomocą iest Edukacyi człowieka ; a Edukacya czynić go powinna szczęśliwym y dla drugich użytecznym.
2. Aby nigdy nie zapominać w pisaniu Książ Elementarnych , iż się robią dla dzieci , dla młodzi , dla poczynających , iż wszystko słoſowane być ma do ich poiętności , że dzieła Elementarne możności , powodom natury podlegać powinny , a nie naturę myślom y sposobom piszącego poddawać (dla tego w opisie Książ Elementarnych położyły się lata uczniow , y porządek

Nauk

Nauk albo w następowaniu , albo w złączeniu ich wzajemnym)
Ze zaty m wiele w początkowych Książkach ma być opuszczono , wiele na dalszy czas y doświadczenie odłożono , coby nawet do przedsięwziętej Nauki należało.

3. Aby nigdy niekłaść rzeczy , wyrazow ogulnych , przed szczegulnemi , trudniejszy ch , przed łatwiejszemi , złożonych , przed pojedynczemi y prostemi , oderwanych myślą przed podpadającemi pod zmyślę . Z tego względu *tropi* , y figuryczne mowienia , iak najmniej y tylko w niedostatku właściwych używane być mają . Sam sposób pisania dobrym rzeczy ułożeniem , dobrym prawd iednych z drugich wyprowadzeniem y związkiem w praktyczną Logikę dzieci wprawiać powinien , a czystość y przyjemność stylu uczyni łatwą y miłą dla nich naukę , y ku wyrobieniu dobrego gustu pomoże .
4. Wyrazy każdej nauce y sztuce właściwe (ktore terminami technicznemi zowią) powinny być poprzedzone , opisaniem przez najprościeysze słowa sameysze rzeczy . Inaczej , nowego słowa sobie nieznaionego zaflyszeniem , zmieszana pojętność dziecinna zaćmi się , y nieposobną na zawsze prawie ku zrozumieniu iasnemu stanie się .

Nigdy zaty m niedawać Rozdziałom tytułów z takich wyrazow , chyba iuż w poprzedzających stały się Uczniom znanionemi : rownie wystrzegać się okazałości y popisywania się z umiętnością , okazałości prozney ze strony piszącego , a szkodliwey tym , dla których się pisze .

5. Mała zawsze część Książki Elementarney dla pierwszych osobliwie Szkół zamykać będzie to , czego się Młodzieź uczyć ma ;

ma; większa nierownie zabawi się około rad dla Nauczyciela służących, które kierować go mają w prowadzeniu samej Nauki, w rozsądnym wprawowaniu dzieci w iey ćwiczenie, a mianowicie około kompozycyi, y przywodzenia do użyteczney praktyki tego wszystkiego, czego się uczą. Dla tego przy materyach do Nauki Uczniom podanych, przyłączone będą Noty dla Nauczycielow, okazujące im sposoby praktyczne postępowania sobie w tey rzeczy z Uczniami, zamykające prawdziwe fundamentalne początki teyże nauki; gdyż każda ma swoją Metafizykę.

6. Cokolwiek w przedsięwziętey Nauce, piszący Książkę Elementarną znajdzie po innych Autorach naylepszego, y ku zamierzonemu od Nas w uczeniu końcowi naypożyteczniejszego; to wszystko w dzieło swoje przenieść może, pewien pochwalenia y przyięcia od Kommissyi.
7. Te Książki Oczyszczonym językiem pisane być mają; * Wyrazy y nazwiska naukom lub sztukom właściwe, kiedy się już otartsze y zniomsze w Polszczyźnie znajdą, będą użyte; w niedostatku takowych dawne z Łaciny lub Grecyzny wzięte zostaną, z przydatkiem w nocie słowa Polskiego, które się zdawać będzie dobre do tego wyrażenia.
8. Ktokolwiek względem żądań naszych, dotyczących się Książek Elementarnych y układu nauk, obszerniejszego nad niniejsze

* Ten Artykuł dla Narodowych tylko służy, Cudzoziemcom zaś zabierającym się do pisania Elementarney Książki, dozwala się dzieło swoje Francuskim lub Łacińskim językiem pisać.

sze obwieśzczenie będzie potrzebował oświecenia w wątpliwościach swoich, udać się może do Sekretarza Kommissyi *Śmć X. Piramowicza* w Warszawie, który nie omieszka dać sprawę w czym zapytany będzie.

A R T Y K U Ł VII.

Sposob przygotowania y przesłania Towarzystwu do Księg Elementarnych Prospectuum Księżek, które do pisania kto brać zamysli.

Niesłame zaraz Książki wygotowane, y pod zdania Towarzystwa poddane być mają; ale *Prospectus*, czyli plany tychże dzieł ułożone będą. W *Prospekcie* Autor wyłoży ośnowę umyśloną Książki swoiey, iey rozdziały, związek, sposób podawania nauki; przyda przyczyny, dla których taką plantę, taki sposób przedsięwziął, y nad inne wybrał, przyda regestr Autorow w teyże materyi, ktorych radzić się umyślił; oraz przyłączy ieden lub dwa rozdziały, iuż wyłożoney od siebie nauki.

Na początku *Prospectus* położy *lemma* czyli dewizę iaką.

Takowy *Prospectus* złączony będzie z osobnym biletem zapieczętowanym. Wewnątrz tego biletu, wyrazi imię swoje y adres do siebie, na wierzchu zaś biletu powtorzy toż samo *lemma*, ktorego na początku *Prospectus* użył.

Bilet żaden otwarty nie będzie, aż po osądzeniu y przyjęciu *Prospectus*: Ktorych zaś Autorow plany nieznaydą approbacyi, tych bilety nie otwarte spalone zostaną.

Prospectus wraz z biletem zakopertowany, będzie zapisany

łany do *Jmć X. Piramowicza* Sekretarza Kommissyi Edukacyi Narodowej w Warszawie.

To wszystko wygotowane y przyssane być ma koniecznie w Miesiącu Listopadzie roku ninieyszego 1775. Autorowie, ktorzych Prospektus approbowany zostanie, przez partykularne y publiczne o tym oznaymienie zapraszani będą do wykonania samegoż dzieła. Ktore naypoźniey przyssane być powinno w Styczniu roku 1777. pod tymże samym adressedem, co y Prospektus.

Gdyby kto z Towarzystwa do Książ Elementarnych napisał iakie dzieło, ktoreby potym od tegoż Towarzystwa approbowane było; takowa approbacya podpadałaby osobnemu Sądowi, za zleceniem Kommissyi złożonemu z Osob, w Towarzystwo nie wchodzących.

A R T Y K U Ł VIII.

Nadgrody.

Kommissya Edukacyi Autorom approbowanych Książ Elementarnych, następujące wyznacza nadgrody.

Za Książkę Elementarną <i>Matematyki</i> - - -	100.	Czerwonych Złotych.
Za Książkę Elementarną <i>Historyi Naturalney</i> -	50.	
Za Książkę Elementarną <i>o Gospodarstwie</i> - -	150.	
Za Książkę Elementarną <i>Fizyki, Mechaniki</i> -	150.	
Za Książkę Elementarną <i>Logiki</i> - - -	50.	
Za Książkę Elementarną <i>o Wymowie y Póćzy</i>	50.	
Za Książkę Elementarną <i>wiadomości potrzebney- szc Nauk &c.</i> - - -	100.	

Przy

Przy approbacyi Prospektus, Autor czwartą część naznaczoney sobie nadgrody odbierze, trzy zaś zostające części przy zakończonym dziele, jeżeli uznane będzie od wyznaczonego na to Towarzystwa, za dokładnie wykonane. Oprocz wyznaczoney nadgrody, mieć będzie Autor ten dla siebie zaszczyt, że imię Jego w Elementarney Książce jako Autora będzie zapisane. Jedne nadgrody winne są trudney pracowitości, drugie Szlachetnemu Geniuszowi; któremu sławę y wdzięczność od współczesnych y potomków Kommissya Edukacyi uroczyscie zaręcza.

ŹGNACY Xiąże MASSALSKI B. W. Prezydent.
MICHAŁ Xiąże PONIATOWSKI B. P.
AUGUST Xiąże SUŁKOWSKI M. R. N.
ŹOACHIM CHREPTOWICZ Podkanclerzy W. X. L.
ŹGNACY POTOCKI Pisarz W. X. Lit.
ADAM Xiąże CZARTORYSKI.
ŹĘDRZET ZAMOTSKI Kawaler Orderu Orła Białego.

XVIII. 2. 453.

F

XVIII.2.453

